

Rozwój lokalny i regionalny

po wejściu Polski do Unii Europejskiej

Tom 2

praca zbiorowa pod redakcją
Anny Barcik i Ryszarda Barcika

Wydawnictwo Naukowe ATH
Bielsko-Biała 2006

Europejskie modele ustanawiania tłumaczy przysięgłych oraz kryteria dopuszczające do wykonywania zawodu w wybranych krajach Unii Europejskiej

1. Wstęp

Celem artykułu jest przedstawienie europejskich modeli ustanawiania tłumaczy przysięgłych oraz kwalifikacji zawodowych i kryteriów dopuszczających do wykonywania zawodu w wybranych krajach Unii Europejskiej. Na wstępie omówione zostaną niektóre rozbieżności terminologiczno-proceduralne oraz przedstawione i porównane kryteria dopuszczające do wykonywania zawodu tłumacza w wybranych (starych i nowych) krajach Unii Europejskiej. Następnie przedstawimy od niedawna obowiązującą w Polsce ustawę o tłumaczach przysięgłych, jak również proponowane zalecenia Unii Europejskiej co do ujednolicenia wymagań formalnych na podstawie wybranych programów (Socrates, Grotius).

2. Rozbieżności terminologiczne i proceduralne

Już pobieżny ogląd obowiązujących kryteriów i wymogów w wybranych krajach Unii Europejskiej prowadzi do stwierdzenia, iż jednym z ważniejszych problemów jest nagminna niespójność terminologiczna oraz proceduralna. Niejednolitość terminologii przejawia się między innymi w tym, że np. w Polsce tłumacz sądowy jest tłumaczem przysięgłym, a np. w Holandii pojęcia te pokrywają się jedynie częściowo, gdyż nie każdy tłumacz sądowy jest tłumaczem przysięgłym (por. Wójcicka, 52/2003, 16). W nielicznych krajach (np. Holandia, Austria) istnieje ponadto bardzo wyraźne rozgraniczenie między zawodem tłumacza pisemnego i ustnego (tłumacz słowa żywego). Podział ten ma swoje uzasadnienie w tym, iż tłumaczenia pisemne wymagają zupełnie innych predyspozycji i umiejętności aniżeli tłumacze-

nia ustne. Poza tym tłumacze ustni są zaprzysiężani jedynie na czas tłumaczenia na sali sądowej, natomiast zaprzysiężenie tłumaczy pisemnych obowiązuje na czas nieokreślony.

3. Analiza status quo w wybranych krajach Unii Europejskiej

Panujące rozbieżności i brak spójności kryteriów dopuszczających i wymagań formalnych odnośnie tłumaczy przysięgłych zostały zebrane i zaprezentowane w poniższej tabeli. Zestawienie to zostało sporządzone w oparciu o dostępne informacje opublikowane w latach 2002 – 2005 w Biuletynach Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Ekonomicznych, Prawniczych i Sądowych TEPIS oraz w oparciu o referaty wygłoszone na warsztatach przekładu specjalistycznego organizowanych przez tę organizację w 2004 i 2005 roku. Trudności w zebraniu kompletnych danych dla poszczególnych krajów wynikają z niejednorodności statusu prawnego i braku dostępu do szczegółowych informacji.

Stare kraje Unii Europejskiej

Kraj	Status prawny	Wymagania zawodowe	Procedury dopuszczające	Inne uwagi
Austria	— ustawa o tłumaczach przysięgłych z 1975 r.	— ukończone studia uniwersyteckie o specjalności tłumaczeniowej — 2 lata pracy w zawodzie tłumacza dla absolwentów ww. studiów — 5 lat praktyki zawodowej dla innych kandydatów	— egzamin dla kandydatów niebędących absolwentami studiów tłumaczeniowych — egzamin składa się z tłumaczenia krótkiego tekstu fachowego bez możliwości użycia słowników, wypełnienia ankiety dotyczącej znajomości podstawowych pojęć prawnych oraz tłumaczenia a vista	— egzamin można zdawać dowolną ilość razy — tłumacz otrzymuje uprawnienia najpierw na 5 lat, a następnie na swój wniosek są one przedłużane na kolejne 10 lat
Belgia	— status tłumaczy nie został określony prawem	— brak danych	— brak danych	— wiek nie mniej niż 21 lat
Dania	— krajowy rejestr tłumaczy prowadzony przez Krajową Komisję Policji Duńskiej	— brak określonych wymagań	— egzamin z języka — dla tłumaczy ustnych – test z tłumaczenia ustnego	— obywatelstwo duńskie — wiek nie mniej niż 25 lat

Kraj	Status prawny	Wymagania zawodowe	Procedury dopuszczające	Inne uwagi
Finlandia	— status tłumaczy nie został określony prawem	— brak określonych wymagań	— brak określonych procedur	— nie istnieje żaden rejestr tłumaczy
Francja	— brak norm	— wykształcenie wyższe nie jest konieczne, 27% tłumaczy nie legitymuje się wyższym wykształceniem	— brak określonych procedur	— kodeks postępowania karnego określa jedynie wiek tłumaczy (nie mniej niż 21 lat)
Grecja	— brak aktów prawnych regulujących status tłumacza	— brak danych	— brak określonych procedur	
Hiszpania	— status tłumaczy nie został określony prawem	— brak danych	— dwa rodzaje uprawnień: a) uprawnienia administracyjne, nadawane przez Ministra Spraw Zagranicznych (ok. 20 tłumaczy), b) uprawnienia specjalne, tj. stosowane tylko w procedurach sądowych, gdy tłumaczem może zostać każda osoba po zaprzysiężeniu	— Ministerstwo Spraw Zagranicznych określa wymogi dotyczące kwalifikacji tłumaczy sądowych
landia	— krajowy rejestr tłumaczy (ok. 700)	— wykształcenie filologiczne jest niewystarczające dla tłumaczy pisemnych — wykonywanie zawodu tłumacza ustnego wymaga jedynie zaprzysiężenia i kompetencji (bliżej niesprecyzowanych) — tłumaczem może zostać każdy, kto legalnie mieszka w Holandii i wykaże się dobrą znajomością języka niderlandzkiego i obcego	— specjalistyczne egzaminy dla tłumaczy sądowych (tylko w razie wątpliwości)	— wyraźny podział na tłumaczy pisemnych i ustnych — tłumacz pisemny nie musi prowadzić rejestru tłumaczeń uwierzytelnionych
Irlandia	— brak aktów prawnych regulujących status tłumacza	— brak danych	— brak określonych procedur	— nie istnieje kodeks etyki tłumaczy, — istnieje przekonanie, że osoba znająca język obcy, automatycznie potrafi dobrze tłumaczyć

Kraj	Status prawny	Wymagania zawodowe	Procedury dopuszczające	Inne uwagi
Luksemburg	— od 1971 r. istnieje instytucja tłumacza przysięgłego	— ukończone studia wyższe (uniwersyteckie)	— brak danych	— tłumacz przysięgły jest ustanawiany przez Ministra Sprawiedliwości
Niemcy	— brak jednolitego statusu tłumacza sądowego dla całego kraju	— z uwagi na autonomiczność landów wymogi zawodowe oraz procedury dopuszczające do zawodu tłumacza przysięgłego są różne w różnych krajach związkowych RFN		
Norwegia	— organizacja/cech tłumaczy istniejąca od 14.11.1913 — jedna z najstarszych	— 3-letnie wyższe wykształcenie (humanistyczne), — wiedza z zakresu ekonomii i prawa	— egzamin w Wyższej Szkole Handlowej w Bergen — egzamin uważa się za zdany wyłącznie uzyskując ocenę celującą — egzamin trwa 2 dni, zdaje go 5% zdających — egzamin obejmuje 4 teksty: ogólnoliteracki, ekonomiczny, prawniczy i techniczny	— wyraźny podział na tłumaczy pisemnych i ustnych, — egzamin dla tłumaczy ustnych dotyczy tłumaczenia konsekwentnego, nie jest wymagane wykształcenie wyższe — uprawnienia nadaje Ministerstwo Edukacji, Badań Naukowych i Wyznań, a nie sąd.
Portugalia	— brak krajowego rejestru tłumaczy	— brak danych	— brak danych	— tłumacze rekomendowani są przez ambasady
Szwecja	— rozporządzenie z 1985 r.	— brak precyzyjnie określonych kwalifikacji	— dobrze rozwinięty system egzaminowania tłumaczy (brak danych szczegółowych)	— wieloletnie radycje uniwersyteckiego kształcenia tłumaczy
Wielka Brytania	— krajowy rejestr tłumaczy publicznych	— brak oficjalnie określonych kwalifikacji	— egzamin ze specjalistycznego sądowego tłumaczenia ustnego i pisemnego na wysokim poziomie	

Kraj	Status prawny	Wymagania zawodowe	Procedury dopuszczające	Inne uwagi
Włochy	— brak krajowego rejestru tłumaczy	— brak oficjalnie określonych kwalifikacji	— brak procedur dopuszczających	— tłumaczami mogą być osoby bez wyższego wykształcenia, które oświadczyły, że są „zdrowe na umyśle”

Nowe kraje Unii Europejskiej

Kraj	Status prawny	Wymagania zawodowe	Procedury dopuszczające	Inne uwagi
Estonia	— ustawa o tłumaczach przysięgłych z dnia 1.01.2001 — osoba zaufania publicznego	— brak danych	— egzamin z umiejętności tłumaczenia pisemnego i ustnego w Ministerstwie Sprawiedliwości	— brak ograniczeń wiekowych — prawo do poświadczania tłumaczeń mają notariusze
Słowacja	— ustawa z dnia 30.06.2004 precyzująca status tłumaczy, podnoszenie ich kwalifikacji	— egzaminy zawodowe (tzw. minimum tłumacza, umiejętności warsztatowe)		— wprowadzenie instytucji tłumacza migowego — formalny podział na tłumaczy ustnych i tekstów pisanych — wymagana jest 5-letnia praktyka w zawodzie — konieczność zawarcia obowiązkowej umowy ubezpieczeniowej

Na dokładniejsze omówienie zasługuje nowa ustawa na **Słowacji**, która dokładnie precyzuje wymogi i warunki pracy tłumacza, podnoszenie jego kwalifikacji oraz odpowiednie wynagrodzenie. Zgodnie z tą ustawą tłumacz ma prawo odmówić wykonania zlecenia, jeśli jest już związany umową z innym klientem lub też gdy warunki pracy¹ uniemożliwiają mu wykonanie zlecenia. Do innych innowacji regulowanych tą ustawą zaliczyć należy wprowadzenie formalnego podziału na tłumaczy tekstów pisanych i tłumaczy ustnych oraz możliwość skorzystania z pracy tzw. korektora/doradcy (por. Rady, 2005: 3). Ponadto tłumaczem zostaje się wg tej ustawy nie przez mianowanie, lecz w drodze wpisania na listę z podaniem specjalności². Ustawodawstwo słowackie dopuszcza również — po złożeniu stosownego

¹ Standard wyposażenia miejsca pracy tłumacza nie został precyzyjnie określony.

² Podanie specjalności oznacza tutaj podanie kombinacji dwóch języków roboczych tłumacza.

zaświadczenia³ — możliwość wykonywania zawodu tłumacza także przez osoby, które udowodnią prowadzenie takiej działalności w innym państwie.

Jednym z krajów Unii Europejskiej, który wobec braku obowiązujących ustaleń dotyczących kształcenia i ogólnego status quo tłumaczy podjął próbę stworzenia odpowiedniego programu⁴, jest **Belgia**. W Belgii (jak pokazuje powyższa tabela) nie istnieje definicja tłumacza przysięgłego, brak także stosownego kodeksu postępowania i praktyki zawodowej, nie prowadzi się także żadnych szkoleń (por. Hertog, 2000: 5). Powstający tam program ma na celu określenie status quo tłumaczy przysięgłych słowa pisanego i mówionego oraz podniesienie rangi zawodu tłumacza. W programie tym postuluje się wprowadzenie odpowiednich form szkoleniowych, określenie vademecum tłumacza, przebiegu jego pracy i rozwoju zawodowego oraz określenie stawek i warunków pracy. Program belgijski znajduje się na dzień dzisiejszy w fazie przygotowań, jednakże już teraz widoczna jest nieuchronna konieczność zmiany istniejącego prawa, które w sposób niedostateczny reguluje ww. kwestie.

4. Kryteria i wymogi dla tłumaczy przysięgłych w Polsce

Odrębny rozdział niniejszych rozważań stanowią kryteria i wymogi stawiane tłumaczom przysięgłym w Polsce. Już na wstępie należy zaznaczyć, że nowa ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz. U. z 2004 r., nr 273, poz. 2702) nie rozróżnia między zawodem tłumacza przysięgłego i sądowego oraz ustnego i pisemnego. Poniższa tabela przedstawia nowe regulacje odnośnie nabywania uprawnień do wykonywania zawodu tłumacza w Polsce.

Funkcjonujący obecnie tłumacze przysięgli byli ustanawiani na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 czerwca 1987 r. w sprawie biegłych sądowych i tłumaczy przysięgłych (Dz. U. nr 18, poz. 112 z późn. zm.) na potrzeby organów wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania. Z tego powodu szczegółowa regulacja takich kwestii, jak: organizacja i funkcjonowanie zawodu tłumacza oraz ustalanie stawek wynagrodzenia dla tłumaczy przypisana została Ministrowi Sprawiedliwości, mimo że nie należała ona do właściwości tego organu. Stąd również kompetencje do stwierdzenia kwalifikacji do wykonywania czynności tłumacza przysięgłego przyznano prezesom sądów okręgowych. Jednakże szybko okazało się, iż istnieje duże zainteresowanie zarówno społeczeństwa, jak i prawodawcy istnieniem tłumaczy, do których zaufanie jest zwiększone poprzez nadanie im

³ Zaświadczenie o niekaralności, dokument tożsamości oraz akt o ustanowieniu tłumaczem przysięgłym (por. Rady, 2005: 2).

⁴ Jest to belgijski program fundacji króla Baudouina.

uprawnien przez organ państwowy. W wyniku tego, jak wynika ze statystyk, tłumaczenia na rzecz instytucji wymiaru sprawiedliwości stanowią obecnie tylko około 10% wszystkich zleceń realizowanych przez tłumaczy przysięgłych. Pozostała część, a więc około 90%, tłumacze przysięgli wykonują na rzecz innych podmiotów, gdyż zawód tłumacza przysięgłego jest zawodem wolnym, wykonywanym na rzecz całego społeczeństwa. Przy takim założeniu rola sądów okręgowych w ingerowaniu w ten zawód musiała ulec ograniczeniu i w zasadzie sprowadzać się jedynie do ustalenia wysokości wynagrodzenia za czynności wykonywane za zlecenie sądu, prokuratora, Policji i organów administracji publicznej. Nowa ustawa zmienia również organ właściwy do nadawania uprawnień tłumaczom przysięgłym z sądów — powołanych przecież do zupełnie innych celów — na Państwową Komisję Egzaminacyjną, złożoną z fachowców i powołaną przez Ministra Sprawiedliwości.

Kraj	Status prawny	Wymagania zawodowe	Procedury dopuszczające	Inne uwagi
POLSKA	— akt w randze ustawy — ustawa z dnia 25.11.2004 o zawodzie tłumacza przysięgłego — krajowy rejestr tłumaczy przysięgłych prowadzi Minister Sprawiedliwości, a udostępniany jest także przez wojewodów oraz publikowany w Biuletynie Informacji Publicznej.	— ukończone magisterskie studia filologiczne — ukończone studia magisterskie na innym kierunku niż filologia oraz studia podyplomowe w zakresie tłumaczenia	— egzamin z umiejętności tłumaczenia (pisemny i ustny) składany przed Państwową Komisją Egzaminacyjną — egzamin pisemny trwa 4 godz. i obejmuje tłumaczenie 4 tekstów, w tym 2 na j. obcy i 2 na j. ojczysty (tekst urzędowy, pismo sądowe lub tekst prawniczy); podczas tego egzaminu dozwolone jest korzystanie z własnych słowników — egzamin ustny (tłumaczenie konsekwentne i a vista); tłumaczenie konsekwentne z j. polskiego na j. obcy oraz a vista z j. obcego na j. polski — egzamin jest oceniany w systemie punktowym; punkty przyznawane są za zgodność tłumaczenia z treścią oryginału, terminologię i frazeologię języka specjalistycznego, za poprawność gramatyczną, ortograficzną i leksykalną oraz zastosowanie stylu funkcjonalnego; w części ustnej dodatkowo punktowane są dykcja, płynność wypowiedzi oraz poprawność fonetyczna.	— posiadanie obywatelstwa polskiego lub jednego z państw członkowskich UE albo państw zrzeszonych w EFTA (Europejskie Porozumienie o Wolnym Handlu) — tłumaczem przysięgłym może zostać osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych — kandydat na tłumacza nie może być wcześniej karany za przestępstwa umyślne, skarbowe lub nieumyślne przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu obrotu gospodarczego — w przypadku negatywnej oceny z egzaminu na tłumacza przysięgłego kandydat może powtórzyć egzamin najwcześniej po upływie roku od daty poprzedniego egzaminu — tłumacz jest zobowiązany do prowadzenia repertorium

Nowa ustawa daje możliwość wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego nie tylko osobom mającym obywatelstwo polskie, ale także obywatelom państw — członków Unii Europejskiej oraz na zasadach wzajemności obywatelom innych państw. W świetle ustawy, tłumaczem przysięgłym może być osoba, która — oprócz cech o charakterze etycznym — musi znać język polski, mieć pełną zdol-

ność do czynności prawnych oraz legitymować się dyplomem ukończenia wyższych studiów filologicznych lub innych studiów wyższych, tyle że w tym ostatnim przypadku osoba taka zobowiązana jest ukończyć podyplomowe studia w zakresie tłumaczeń. Kandydat spełniający wymienione wymagania przystępuje do egzaminu przed Państwową Komisją Egzaminacyjną, w skład której wchodzi osoby posiadające gruntowną wiedzę z zakresu języków obcych i technik tłumaczeniowych. Komisja składająca się z 11 członków została powołana 27.04.2005 r. przez Ministra Sprawiedliwości w ustawowym terminie, a jej przewodniczącym został prof. zw. dr hab. Jan Iluk.

Zdanie egzaminu skutkuje nabyciem uprawnień do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego, potwierdzonym świadectwem wydanym przez Ministra Sprawiedliwości. Do nabycia prawa wykonywania zawodu konieczne jest dodatkowo złożenie ślubowania oraz wpis na listę tłumaczy przysięgłych.

Wspomnianą listę prowadzi Minister Sprawiedliwości, który raz w roku ma obowiązek ją opublikować. W celu łatwiejszego dostępu do listy, nałożono także na wojewodów obowiązek nieodpłatnego udostępniania listy do powszechnego wglądu w miejscu do tego przeznaczonym w siedzibie i godzinach pracy urzędu. Przewidziano również udostępnienie listy tłumaczy przysięgłych w Biuletynie Informacji Publicznej.

Istotnym rozwiązaniem wprowadzonym przez ustawę jest to, że wybór przez sąd, prokuratora, policję albo organ administracji publicznej tłumacza przysięgłego do wykonania tłumaczenia normuje się jako czynność faktyczną. Wskazany tłumacz nie może jednak odmówić tłumaczenia wymienionym organom, chyba że zaistnieją przyczyny uzasadniające odmowę, określone przepisami regulującymi postępowanie przed tymi organami. Na poświadczonych tłumaczeniach i odpisach pism przewiduje się odnotowywanie pozycji, pod którą wpisano daną czynność w prowadzonym przez tłumacza repertorium.

Przepis art. 19 zobowiązuje tłumaczy przysięgłych do posługiwania się pieczęcią urzędową przy dokonywaniu czynności wymienionych w tym przepisie. Tłumacze przysięgli używają do tego celu pieczęci bez godła państwa, za czym przemawia dotychczasowa praktyka.

Kontrolę nad działalnością tłumaczy przysięgłych sprawują wojewodowie, właściwi ze względu na miejsce zamieszkania tłumacza przysięgłego, w zakresie prawidłowości i rzetelności prowadzenia repertoriów oraz pobierania wynagrodzenia określonego w obowiązujących przepisach.

Rozdział 4 ustawy reguluje kwestie związane z odpowiedzialnością zawodową tłumaczy przysięgłych. Odpowiedzialność ta zachodzi wtedy, gdy tłumacz przysięgły nie wypełnia zadań nałożonych na niego z mocy ustawy albo wykonuje te za-

dania nienależycie lub nierzetelnie. Zgłaszane pod adresem tłumacza zarzuty o charakterze merytorycznym podlegają rozpatrzeniu w toku postępowania wyjaśniającego, prowadzonego przed Komisją Odpowiedzialności Zawodowej, na wniosek Ministra Sprawiedliwości lub wojewody. Podmiot, który zlecił tłumaczenie, może zwrócić się do wymienionych organów z wnioskiem o wszczęcie takiego postępowania wobec tłumacza.

W przeciwieństwie do tłumaczy z języków narodowych, na których usługi istnieje bardzo duże zapotrzebowanie społeczne, zwłaszcza ze strony przedsiębiorców, w przypadku tłumaczy z języka migowego ich usługi potrzebne są głównie w kontaktach obywatela z państwem. Do tłumaczy w zakresie języka migowego oraz innych systemów komunikacji niebędących językami narodowymi stosuje się odrębne przepisy rozporządzenia w sprawie biegłych sądowych.

5. Propozycje ujednolicenia statusu i pracy tłumacza w Unii Europejskiej

Istniejąca rozbieżność w kwestii wymogów obowiązujących tłumaczy oraz w kwestii procedur dopuszczających do wykonywania zawodu znalazła swój oddźwięk w wybranych unijnych aktach prawnych mających na celu stworzenie i ujednolicenie europejskich standardów odnośnie tłumaczy przysięgłych.

Europejska Rada ds. Językowych (działająca od 1997 r.) postuluje stworzenie odpowiednich warunków do opracowania jednolitej polityki co do wykonywania usług tłumaczeniowych (por. Hertog, 2000: 6). W ramach prac tejże Rady stworzono program „**Socrates-Erasmus**”. Jeden z jego podprogramów dotyczy usług tłumaczeniowych (tłumaczenie słowa żywego i pisanego) i postuluje wysoką jakość tychże na obszarze całej Unii. Wymogi i zasady tego programu zawierają się w następujących punktach, które precyzują oczekiwania wobec kandydata (por. Hertog, 2000: 8 – 12):

1. Wystarczająca znajomość dwóch języków roboczych.
2. Rygorystyczne przestrzeganie kodeksu etyki zawodowej (zachowanie tajemnicy, bezstronność).
3. Interdyscyplinarna wiedza kandydatów (przegląd sytuacji polityczno-gospodarczej, kulturowej i warunków rynku pracy).
4. Szkolenie w zakresie umiejętności praktycznych oraz podstawy teoretyczne dotyczące teorii tłumaczenia (kursy dokształcające⁵).

⁵ W ramach kursów dokształcających (moduły) kandydat zostaje zaznajomiony z podstawowymi technikami tłumaczeniowymi, sposobami notacji, parafrazowania, tłumaczenia a vista, ze strategiami słuchania, zapamiętywania itp. oraz powinien posiadać wiedzę z zakresu różnic kulturowych, historycznych, prawnych, ekonomicznych i społecznych danego obszaru językowego.

Postulowane i pożądane wprowadzanie powyższych zaleceń w życie zależne jest od działań podejmowanych przez przedstawicieli Unii na szczeblach krajowych oraz europejskich (por. Hertog, 2000: 12).

Podobną problematykę ujednolicania procedur dopuszczających tłumaczy do wykonywania zawodu podejmuje tzw. program **EU Grotius 98/GR/131 oraz 2001/GRP/015** opracowany przez Komisję Wspólnot Europejskich w ramach tzw. **Zielonej Księgi**, która reguluje minimalne wspólne standardy w państwach członkowskich⁶.

Grotius 98/GR/131 oraz 2001/GRP/015 jest programem, w ramach którego sfinansowano badania równoważnych standardów w odniesieniu do tłumaczeń sądowych w państwach unijnych. Główne wytyczne dotyczą systemu:

„kształcenia, kwalifikowania i ustanawiania tłumaczy sądowych (...) Zwarty tu jest także model kodeksu etyki i zasad wykonywania zawodu, zalecane sposoby prowadzenia rejestrów i procedury dyscyplinarne oraz analiza interdyscyplinarnych relacji między instytucjami wymiaru sprawiedliwości i lingwistami”

(por. *Zielona Księga*, 2003, 6).

Program ten uznaje więc konieczność opracowania wspólnych standardów dla:

(por. *Zielona Księga*, 2003: 7 – 9):

- **kształcenia** — jednolity system kształcenia tłumaczy obejmujący wiedzę o systemie prawnym oraz zapewniający zdobycie odpowiednich kwalifikacji praktycznych (np. wizyty w sądach),
- **ustanowienia** — jednolity system ustanowienia w krajach unijnych połączony z wpisem do rejestru na okres 5 lat⁷,
- **przestrzegania kodeksu etyki zawodowej**.

Program Grotius zwraca również uwagę na brak jednoznacznego rozgraniczenia tłumaczy ustnych i pisemnych i postuluje wyraźne ich rozgraniczenie oraz uznanie za dwie odrębne grupy zawodowe.

W programie Grotius mówi się ponadto o konieczności kreowania wizerunku tłumacza na zewnątrz po to, by podnieść rangę zawodu. W tym celu należy organizować odpowiednie szkolenia dla instytucji (np. sądy), które wyjaśniałyby i podkreślały trud i znaczenie często niedocenianej pracy tłumacza.

⁶ Regulacje te poczynione zostały wprawdzie z perspektywy osób podejrzanych, ściganych lub skazanych, ale odnoszą się w całości do instytucji kompetentnego tłumacza ustnego bądź tłumacza tekstu pisanego (por. *Zielona Księga*, 2003: 5).

⁷ Wpis do rejestru powinien być uaktualniany co 5 lat. Podstawą uaktualnienia byłaby konieczność doskonalenia wiedzy i umiejętności językowych tłumaczy. Nie wspomniano jednak o formach weryfikacji tychże umiejętności.

Już to pobieżne zestawienie kryteriów dopuszczających do wykonywania zawodu tłumacza pokazuje, jak wielkie różnice istnieją między krajami Unii Europejskiej. Obowiązujące ustawy lub procedury dopuszczające do wykonywania zawodu nie przystają do nowego porządku społeczno-ekonomicznego.

Przeprowadzona analiza obowiązujących standardów pozwala wyróżnić dwie grupy krajów. Pierwszą grupę stanowią kraje (np. Austria, Holandia, Norwegia), w których dość dokładnie i precyzyjnie określono mocą ustawy kwalifikacje konieczne do wykonywania zawodu tłumacza oraz metodę ich weryfikacji (egzaminy). Ponadto wyraźnie zarysowuje się tam podział na tłumaczy pisemnych i ustnych.

Drugą grupę krajów stanowią takie kraje (np. Belgia, Finlandia, Grecja, Włochy), gdzie prawo nie stawia żadnych wymagań odnośnie kwalifikacji tłumaczy, a jedynie określa ich udział w życiu publicznym lub formułuje ograniczenia wiekowe.

Kierzkowska (Biuletyn 51/2003: 35) uważa, że nie istnieje na dzień dzisiejszy ogółośuropejski system zgodny z zaleceniami programu Grotius, który zmierzałby w kierunku ujednolicenia procedur dopuszczających i wykonawczych w kwestii tłumaczy przysięgłych (pisemnych i ustnych).

Polskie regulacje prawne wprowadzone ustawą o zawodzie tłumacza przysięgłego wpisują się częściowo w zalecenia unijne, gdyż widoczne jest dążenie do podniesienia rangi zawodu tłumacza, o czym świadczy chociażby ujęcie standardów do wykonywania tego zawodu w akcie wyższego rzędu, tj. w ustawie (wcześniej istniało jedynie stosowne rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości). Ponadto ustawa ta ujednolica procedury dopuszczające wszystkich kandydatów do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego (egzamin) oraz nakłada na nich obowiązek podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

Do mankamentów ustawy należy natomiast brak wyraźnego podziału ze strony ustawodawcy na tłumaczy słowa żywego i pisanego. Ponadto w ustawie nie istnieją żadne unormowania dotyczące rozgraniczenia lub ujednolicenia nazewnictwa: **tłumacz sądowy versus tłumacz przysięgły**. Istnieje w tym zakresie niespójność terminologiczna, ponieważ w innych aktach prawnych wskazuje się na możliwość udziału tłumaczy (bez sprecyzowania) w czynnościach sądowych⁸. Powyższe skutkuje tym, że nie wiadomo, jak nazywać tłumaczy, którzy sporadycznie zostają zaprzysiężeni w celu tłumaczenia na sali sądowej, a jak określać tłumaczy świadczących regularnie usługi na potrzeby sądu, którzy zostali powołani w drodze ustawy.

⁸ Por. art. 5 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2001 r. nr 98, poz. 1070 z późn. zm.); art. 72 oraz art. 204 kodeksu postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r., nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

Polska ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego nie spełnia również zaleceń programów Grotius i Socrates-Erasmus w kwestii interdyscyplinarnej wiedzy kandydata na tłumacza z zakresu podstaw prawa, ekonomii oraz procedur sądowych i form jej weryfikacji. Doprecyzowania wymaga również problem etyki zawodu tłumacza, ponieważ ustawa nie wprowadza kodeksu etyki zawodowej, a jedynie zobowiązuje tłumacza do wykonywania powierzonych mu zadań ze szczególną starannością, bezstronnością, zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów prawa oraz do zachowania tajemnicy zawodowej⁹.

Podsumowując należy stwierdzić, że mimo odważnych prób stworzenia w niektórych krajach Unii Europejskiej nowych regulacji prawnych wiele zaleceń unijnych nie znalazło pełnego oddźwięku w stosownej ustawie, co skutkuje ciągłym brakiem spójności i przejrzystości terminologicznej oraz rozbieżnością w ramach procedur dopuszczających do wykonywania tego zawodu. Na dzień dzisiejszy konieczne jest więc dalsze dążenie do wprowadzenia minimalnych wspólnych standardów w państwach unijnych celem ujednolicenia wymogów i procedur wykonawczych w kwestii zawodu tłumacza.

7. Bibliografia

1. Biuletyn TEPIŚ, 52/2003, 16 – 18.
2. Dymetrko, Ewa, (2002): Tłumacze w Norwegii. W: Biuletyn TEPIŚ 48/2002, 29 – 30.
3. Dymetrko, Ewa, (2002): Ankieta nt. angielskich tłumaczy publicznych. W: Biuletyn TEPIŚ 46/2002, 28 – 29.
4. Hertog, Erik, (2000): Ustalanie dla krajów Unii Europejskiej równoważnych kryteriów dotyczących norm w zakresie szkolenia, oceny i praktyki tłumaczy sądowych: Przegląd trzech programów. W: Lingua Legis 8/2000. Czasopismo Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Ekonomicznych, Prawniczych i Sądowych TEPIŚ.
5. Kierzkowska, Danuta (2003): Krótki przegląd statusu tłumaczy sądowych Unii Europejskiej. W: Biuletyn TEPIŚ, 51/2003, 32 – 35.
6. Nykiel, Bogna(1997): Kształcenie tłumaczy w Polsce i na świecie. W: Neofilolog, 14/1997, 76 – 89.
7. Rady, Andrej (2005): Sekcja tłumaczy sądowych przy Unii Tłumaczy (Słowacja). XVIII Warsztaty Przekładu Prawniczego i Specjalistycznego, Zakopane, 1 – 4.

⁹ Kodeks etyki zawodu tłumacza przysięgłego został opracowany w 1991 r. przez TEPIŚ, a jego postulaty powinny być włączone do ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego.

8. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego (Dz.U. z 2005 r., nr 15, poz. 127).
9. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wysokości opłaty egzaminacyjnej ponoszonej przez kandydata na tłumacza przysięgłego (Dz. U. z 2005 r., nr 15, poz. 128).
10. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego (Dz. U. z 2005 r., nr 15, poz. 129).
11. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru świadectwa potwierdzającego uprawnienia do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego oraz sposobu prowadzenia listy tłumaczy przysięgłych (Dz. U. z 2005 r., nr 15, poz. 130).
12. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego (Dz. U. z 2005 r., nr 15, poz. 131).
13. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie Komisji Odpowiedzialności Zawodowej (Dz. U. z 2005 r., nr 15, poz. 132).
14. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz. U. z 2005 r., nr 15, poz. 133).
15. Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz. U. z 2004 r., nr 273, poz. 2702).
16. Wójcicka, Elżbieta, (2003): Jak to robią w Holandii? W: Biuletyn TEPIS 52/2003, 16 – 19.
17. Zielona Księga komisji WE. Rękojmie proceduralne dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym w Unii Europejskiej (fragmenty). W: Biuletyn TEPIS 50/2003, Warszawa, 4 – 9.